Əbədiyyat karvanı

Azərbaycan dili haqqında publisistik düşüncələr

Sadıq ELCANLI

Akademik Həmid Araslının 1961-ci ildə qələmə aldığı "Dizi dost, ustanlar..." adlı kiçik məqalə-mövzusu...

Allah sənə rəhmət eləsin, Həmid Araslı.

Müəllif

1. Qəlbimizin qalası, ruhumuzun cənnəti

[illegible]

"Leyli və Məcnun" poemasını yaradıb; son Dədə Qorqud, Mahmud Kaşğari, Yusif Balasaqunlu, Nəsimi, Xətai, Füzuli, Sabir kimi dahilər doğdun və onların çiynində ucalaraq dünyanın dillər gülüstanında öz layiqli yerini tutdun; son ecdadi-əbədi tarix yollarında heç vaxt dayanmadın... [illegible]

2. Zirvələrin çağırış səsi

[illegible]

3. Bizi biz edən bizimki

[illegible]

4. Əbədi varmız, varlığımız

[illegible]

məz zirvələrə ucaltmaq şərəfi dahi Məhəmməd Füzulinin və onun davamçısı Molla Pənahın bəxtinə düşdü.

Füzulinin zamana qalib gələn ölümsüz qəzəlləri, dünya ədəbiyyatının şah əsərlərindən olan "Leyli və Məcnun" poeması ilə Azərbaycan dilinin əlçatmaz, hüdudsuz poeziiya mədənləri kəşf edildi, əbədi istifadə üçün açıldı...

Sən Dədə Qorqud kitabından, Mahmud Kaşğari "Divanı"ndan, Yusif Balasaqunlu "Qutadqu biliy"indən sonra Məhəmməd Füzuli şeir baharında xoşbəxtliyin ən uca zirvə sevinclərini yenidən yaşadın, Azərbaycan dili!

235 illik Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin banisi, qılınc və qələm dahisi Şah İsmayıl Xətai Şeyx Heydəroğlunun 500 il əvvəl dediyi mübarək və müqəddəs sözləri eşidirəm: "Vətənin bir sıxma torpağını bir ovuc qızıldan, dilimizin bir kiçicik sözünü bir ölçü ləl-cəvahiratdan üstün bildim. Hər ikisini - Vətənimizin və Dilimizin əbədiyyəti üçün".

Və bahar çiçəyi kimi açan təzə-tər misraların möcüzəsi ruhumu ovsunlayır:

Qış getdi, yenə bahar gəldi,
Gül bitdivü laləzar gəldi...
Lalə oturub başında tacı,
Heç sərvərə yoxdur ehtiyacı...

Şah İsmayıl Səfəvinin "Bahariyyə"sində, ruhumuzun belə möcüzəli misralar məmləkətində qanın qaynadı, gözlərin güldü, tanrısal bir eşqlə ayağa qalxdın, qədim və qüdrətli yolun yeni üfüqlərinə üz tutdun, Azərbaycan dili!

Əsrlər boyu elmi-nəzəri təfəkkürünü ərəb səhralarına, bədii-poetik təxəyyülünü fars çöllərinə çəksələr də, özündən heç vaxt tam ayrılmadın, zaman-zaman kökünə boylandın, dönə-dönə özünə baxdın, öz böyüklüyünə qayıtdın; ruhunun gücüylə özgə dillərdə də elm və sənətin ən uca zirvələrini fəth etdin. Sağlığında "şeir mülkünün hökmdarı", "Dünya şairlərinin ustadı", "Dahilər dahisi" adlandırılan Nizami Gəncəvi müxtəlif xalqlara mənsub alimlərin etirafına görə - "Avropa ədəbiyyatında Danteni, Petrarkanı, Şekspiri, Puşkini qabaqlamış, Fərabi, Kompanella, Tomas Mor, Sen-Simon kimi dahilərin utopik fəlsəfi fikrini bir neçə əsr qabaqlayaraq son dərəcə kamil bir nəzəriyyə yaratmışdır" (Professor Rüstəm Əliyev). Məhəmməd Füzuli ərəb və fars dillərində yazdığı fəlsəfi-poetik nümunələrlə ərəb və fars şairlərini ötüb keçmişdir... Ədəbiyyat tariximizin çoxsaylı belə mübarək faktları ilk növbədə sənin *ruhunun gücünü* təsdiq edir, sənin əyilməz, enməz böyüklüyünə, möhtəşəm və müqəddəs mərdanəliyinə şəhadət gətirir, Azərbaycan dili! Bütün bunlara görə sən heç vaxt imperiya qapılarında qul olmadın, assimilyasiya tor-tələlərinə düşmədin, "Sənmi türkə-xər deyirsən mənim şeir diliмə, // "Qoca Şərqin şöhrətidir Füzulinin qəzəli!" inadı və inamı, qəzəbi və qalibiyyət eşqiylə mənsub olduğun ucalıqlardan bircə misra da enmədin! "Fars poeziyasının yeni Hafizi" adlandırılan "Heydərbabaya salam" şairi Məhəmmədhüseyn Şəhriyarın qan-gen hayqırtısı olan qalib misraları düşür yadıma:

Türkün dili tək sevgili, istəkli dil olmaz,
Özgə dilə qatsan bu əsil dil əsil olmaz...

Və qan göynədən bir etiraf:

Yaxşılığı əlimizdən aldılar,
Yaxşı bizi yaman günə saldılar...

Sənə üz tuturam, yaman günlər qaranlığında işığı sönməyən, tarix boyu yaxşıları heç vaxt tükənməyən, *yox* edilmək istədikcə daha çox *var olan* Azərbaycan dili! Sən ölümsüz ruhumuz, əzəli və əbədi *varımız, varlığımızsan*!

Davamı gələn sayımızda

Ədəbiyyat qəzeti.- 2017.- 4 noyabr.- S. 27.